

Yıldırım, Y. (2026). Yûnus Emre Dîvânı Karaman nüshası yazım özellikleri. *Uluslararası Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, 9(2), 255-292.

YÛNUS EMRE DÎVÂNI KARAMAN NÜSHASI YAZIM ÖZELLİKLERİ

Yusuf YILDIRIM*

Öz: Bu çalışma, Yûnus Emre Dîvânı Karaman Nüshası'nın yazım (imla) özelliklerini Eski Anadolu Türkçesi bağlamında ayrıntılı biçimde incelemeyi amaçlamaktadır. Yazım, ses ve biçim bilgisinin taşıyıcısı olması bakımından tarihî metinlerin çözümlenmesinde temel bir unsur olarak ele alınmış; özellikle Arap alfabesinin Türkçenin ses yapısını karşılamadaki yetersizliği nedeniyle ortaya çıkan sorunlara dikkat çekilmiştir. Karaman Nüshası, hem Eski Anadolu Türkçesinin genel özelliklerini hem de Eski Uygur imla geleneğinden izleri birlikte barındırması bakımından özgün bir konumda değerlendirilmiştir. Çalışmada nüsha baştan sona yazım odaklı taranmış; ünlü ve ünsüzlerin gösterimi, eklerin bitişik ya da ayrı yazımı, Eski Türkçeden gelen sözcükler ile Arapça, Farsça, Rumca kökenli kelimelerin yazımı örneklerle ortaya konmuştur. Özellikle ç yerine c yazımı, η ünsüzünün ng biçiminde gösterilmesi, bazı eklerin ayrı yazılması gibi özellikler Uygur imla geleneğiyle ilişkilendirilmiştir. Karaman Nüshası'nda yalnızca bu nüshada görülen kimi Eski Türkçe sözcüklerin varlığı da metnin erken tarihli oluşuna güçlü kanıtlar sunmaktadır. Sonuç olarak çalışma, Karaman Nüshası'nın 13. yüzyıl sonu – 14. yüzyıl başına ait, Eski Türkçeden Eski Anadolu Türkçesine geçiş sürecini yansıtan özgün bir metin olduğunu; yazım özelliklerinin bu dönemin çok dillilik ve çok imlallik yapısını açık biçimde ortaya koyduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Yûnus Emre, dîvân, karaman nüshası, imla özellikleri, Eski Anadolu Türkçesi, Eski Türkçe.

ORTHOGRAPHIC (SPELLING) FEATURES OF THE KARAMAN MANUSCRIPT OF YUNUS EMRE'S DIVAN

Abstract: This study aims to examine in detail the orthographic (spelling) features of the Karaman Manuscript of the Divan of Yunus Emre within the framework of Old Anatolian Turkish. Orthography has been treated as a fundamental element in the analysis of historical texts, given its role as a vehicle for phonetic and morphological information; particular attention has been drawn to the problems arising from the inadequacy of the Arabic alphabet in representing the phonetic structure of Turkish.

The study emphasizes that spelling practices are crucial for determining both the linguistic characteristics and the period of a manuscript. The Karaman Manuscript is analyzed comprehensively with a writing-centered approach. Vowel and consonant representations, the use of diacritics, the writing of suffixes as separate or attached, and spelling variations influenced by dialectal features are examined in detail. A notable aspect of the manuscript is the presence of distinct features of the Old Uyghur orthographic tradition, such as the writing of /ç/ as /c/, the representation of the velar nasal /ŋ/ as “ng,” the separate writing of certain suffixes, and alternative uses of elif and he. These features differentiate the Karaman Manuscript from other Yunus Emre Divan copies. Additionally, the manuscript contains Old Turkic lexical items not found in other Yunus Emre manuscripts, which strengthens its originality and historical value. The coexistence of Old Turkic, Old Anatolian Turkish, and borrowed Arabic and Persian elements reflects a period of linguistic transition and orthographic diversity.

* yusufxyildirim@gmail.com

 ORCID: 0000-0001-7417-8459

In conclusion, the findings indicate that the Karaman Manuscript belongs to the late 13th or early 14th century, representing a transitional phase from Old Turkic to Old Anatolian Turkish, and stands out as one of the earliest and most linguistically valuable Yunus Emre manuscripts.

Keywords: *Yunus Emre, divan, karaman manuscript, orthographic features, Old Anatolian Turkish, Old Turkic.*

Lügatte “*Bir dili doğru yazmak için konulmuş belli kurallar, bir dilin kelimelerini doğru yazma bilgisi, yazım, söyleyip yazdırmak, dikte etmek*” (Ayverdi, tarih yok., “imla” maddesi) anlamında kullanılan yazım, diğer adıyla imla; ses ve biçim bilgisi ile birlikte dilbilgisi çalışmalarının temel konularındandır. Eski Anadolu Türkçesi metinleri söz konusu olduğunda yazım (imla); hem uzmanlık konusu hem de dil, seslendirme ve alfabe yetersizliği gibi hususlar nedeniyle sorunlu bir alandır.

İslamiyet’in kabulüyle Türk kültüründe yaşanan köklü değişikliklerin başında Arap alfabesine geçiş gelir. Başlangıçta Arap alfabesiyle Türkçe yazılan eserlerde Uygur ve Karahanlı Türkçesi imla geleneği hâkimdir. Türklerin Anadolu’ya gelişi ile birlikte Oğuz lehçesine dayalı Eski Anadolu Türkçesi olarak adlandırılan bir yazı dili oluşmuştur.

Bir konuşma dili olan Oğuzcanın Anadolu’da bir yazı diline dönüşmesi, birden ve kolaylıkla gerçekleşmemiştir. 11. yüzyıldan İstanbul’un Fethi’ne kadar olan dönemin başlangıcı kabul edilebilecek 11. ve 12. yüzyıllara ait yazma eser tespit edilememiştir. Bu dönemde kültürün sözlü gelenekle devam ettiği, resmî yazışmaların da Arapça ve Farsça olduğu (Korkmaz, 2004, s. 99–105; Karahan, 2006, s. 9–18) değerlendirilmiştir. Resmî dili ve yazı dili tamamen Farsça olan Anadolu Selçuklu Devleti’nin 13. yüzyıl sonunda zayıflaması ile birlikte oluşan yeni ortamda Türkçe eserler verilmeye başlanmıştır. Şeyyad Hamza, Sultan Veled ve Yûnus Emre, ilk Türkçe eser veren müellifler arasında sayılır (Timurtaş, 1976, s. 331–368).

Eski Anadolu Türkçesinin bir yazı dili olarak ortaya çıkış sürecinde bir lehçe ya da ağız merkezinde ancak diğer ağızların etkisiyle kurulup geliştiği yadsınamaz. Bu noktada Arap alfabesinin Türkçe sesleri karşılama yetersizliği, hem dil-ağız ilişkisinde somut verilere gidecek kaynak azlığı, Uygur imla geleneğinin etkisi gibi nedenler; Eski Anadolu Türkçesinde somut ve bütüncü değerlendirme yapmayı zorlaştırmaktadır (Karahan, 2006, s. 10–11). Anadolu’ya 24 Oğuz boyunun 23’ünün gelmiş olması ve bunların farklı ağızlara sahip olması ayrıca her bir beyliğin aynı zamanda kültür merkezi durumunda olması, Eski Anadolu Türkçesinin ortak özellikleri yanında birtakım ağız ayrılıklarının da bulunmasına yol açmıştır (Korkmaz, 2004, s. 104–105).

Türkçenin ses sistemine ve ses yapısına tamamen uygun Köktürk alfabesinden; ünlü ve ünsüzleri karşılama yetersiz kalan Arap alfabesine geçiş; Türk yazı düzeninde birtakım yazım ve söyleyiş sorunlarını beraberinde getirmiştir. Özellikle kapalı é ile o, ö, u, ü ünlülerinin sadece vav ve ötre ile yazımı, s, t, z ünsüzlerinin Arap alfabesindeki birden fazla harfle yazılabilmesi; Arap harfleriyle Türkçe metnin yazımında zorluklar, okumada da kısıtlılıklar yaratmıştır.

Bir metin olarak ele alındığında Yûnus Emre Dîvânı nüshaları da istinsah edildiği döneme göre Eski Anadolu Türkçesi ya da Osmanlı Türkçesi özelliklerini taşımaktadır. Bir yazma eser nüshasının cilt, kâğıt, yazı (hat) gibi fiziki özellikleri yanında dil, anlam ve anlatım öğelerinin de ele alınarak incelenmesi, müstakil yazma eser çalışmalarının temelini oluşturur. Dilbilgisi yönünden bakıldığında bir yazma eserde yazım (imla); ses ve biçim bilgisinin de taşıyıcısıdır. Bir eserin yazımı doğru ve sağlam temellendirildiğinde ses ve biçim bilgisi de doğru ve güvenilir biçimde ortaya çıkarılabilecektir.

Bu açıdan bakıldığında Yûnus Emre Dîvânı nüshalarının dönemini belirlemede fiziki özellikleri yanında dil özellikleri de büyük önem taşımaktadır. Özel olarak da Yûnus Emre Dîvânı Karaman Nüshası’nın dil özellikleri ve dil özellikleri içinde imla özellikleri de ayrıntılı ve özenli bir çalışmayı hak etmektedir. Yûnus Emre Dîvânı nüshalarının en eskilerinden biri

olduğu bilinen ve uzmanlarca kabul edilen Karaman Nüshası'nın neden en eski nüsha sayılması gerektiğine dair gerekçeler ise çoğunlukla genel ve yüzeysel kalmış, bu gerekçeyi somutlaştıracak araştırmalar oldukça sınırlı olmuştur.

Bu çalışmayı önemli ve farklı kılan bir başka durum da şimdiye kadar hep mikrofilm kopya üzerinden çalışılan Yûnus Emre Dîvânı Karaman Nüshası'nın ilk kez aslından tam olarak görülerek incelenmiş ve araştırılmış olmasıdır. İlk kez aslından inceleme ile yapılan bu çalışmanın amacı da Yûnus Emre Dîvânı Karaman Nüshası'nın imla özelliklerini ayrıntılı ve çok yönlü biçimde ortaya çıkarmaktır.

Çalışmada şu soruların yanıtları aranmıştır:

- Nüshadaki Eski Anadolu Türkçesi yazımına ait özellikler nelerdir?
- Karaman Nüshası'nda Uygur imlası özelliği bulunmakta mıdır, nelerdir?
- Karaman Nüshası'nda Eski Türkçeden izler ya da öğeler var mıdır?
- Karaman Nüshası, ağız, lehçeye bağlı yazım özellikleri gösteriyor mudur?

Bu soruların yanıtına yönelik tespitlerin yapılabilmesi için Yûnus Emre Dîvânı Karaman Nüshası baştan sonra yazım odaklı taranmıştır.

Sorular doğrultusunda yapılan tespitler; bu çalışmanın alt konuları içinde örnekleştir. Örnekleme şöyle yapılmıştır:

Eski Anadolu Türkçesi konusuna ait örnekler; özgün yazım, çeviri yazısı ve sayfa numarası biçiminde tabloleştirilmiştir.

“Uygur İmla Geleneği” ve “Yûnus Emre Dîvânı Karaman Nüshası'na Özgü Yazım Özellikleri” konularındaki örnekler; görsel, özgün yazım, çeviri yazısı ve sayfa numarasıyla tabloda gösterilmiştir.

“Eski Türkçeden Sözcükler ile Latince ve Rumca Sözcüklerin Yazımı”na dair örnekler; özgün yazım, çeviri yazısı, sayfa numarası ve ilgili beyit görseliyle sunulmuştur.

Girişte yöneltilen soruların yanıtları ve ulaşılan yargılar, değerlendirme bölümünde ortaya konulmuş; sonuç bölümünde ise genel bir çerçeveye konu tamamlanmıştır.

1. İncelemeler Bulgular

1.1. Ünlü ve Ünsüzler

1.1.1. Harfler ve Ünlü Ünsüz Çizelgesi

Harfin adı	Harf	Çeviriyazı karşılığı	Harfin Adı	Harf	Çeviriyazı karşılığı
Elif	ا	a, ā, e	Şin	ش	ş
Elif	ا	a, e, ı, i, u, ü	Sad	ص	ş
Hemz e	ء	,	Zad / Dad	ض	z, d
Elif ye	اي	ı, i, ê	T ₁	ط	ı
Elif vav	او	o, ö, u, ü	Z ₁	ظ	z
Be	ب	b	Ayn	ع	‘
Pe	پ	p	Gayn	غ	ğ
Te	(ة), (ت)	t	Fe	ف	f
Se	ث	ş	Kaf	ق	ķ

1.2.1.1.2. İç seste

İç seste a ünlüsü üstünlü elif (ا) ya da üstün (أ) ile karşılanmıştır.

1.2.1.1.2.1. Üstünlü elif (ا)

قَارَهَ kara 3b وَارَهَ vara 3b

1.2.1.1.2.2. Üstün ile (أ)

أَنْجَقُ ancak 176a

1.2.1.1.3. Son seste

Sözcük köklerinin sonunda a ünlüsü üstünlü elif ya da he (ه) sesi ile gösterilmiştir.

1.2.1.1.3.1. Üstünlü elif ile (ا)

أَوْلَا ola 13b

1.2.1.1.3.2. Yuvarlak he ile (ه)

قَارَهَ	kara	3b	أَزَهَ	aza	160b
وَارَهَ	vara	3b	أَوْلَهَ	ola	3b, 4a, 6b
أَكَهَ	âna	4a	أَلَهَ	ala	21b

1.2.1.2. /e/ Ünlüsü**1.2.1.2.1. Ön seste****1.2.1.2.1.1. Üstünlü elif ile (ا)**

أَكْرَ	eger	5a	أَكْسِلْنَجَهَ	eksilince	33b
أَكْنَلَرِي	eginleri	7a			

1.2.1.2.2. İç seste

Kelime köklerinin iç seslerinde e ünlüsü üstünlü elif ve üstün ile yazılmıştır.

أَزْلَزَ izler 3a

1.2.1.2.2.1. Ölçünlü elif (ا)

	بِلَاسِنَ	bilesin	44a		كِلَاسِي	gilesi	164a
	دِلَاجِنَ	dilegin	34a		نِيرَاكِهَ	nire ki	3b
	دِيَانَهَ	diyene	9a		نِدَاسِنَ	nidesin	4a
	أَكْنَلَرِي	eginleri	7a		سَاوَارِسَهَ	severise	189a
	كَأْجُرْدُمُ	geçürdüm ¹	153b				

¹ Geçürdüm sözcüğünün kef sonrası elif ile yazımının örneklenmesinde, “geçe” sözcüğünün “كأچه” biçiminde yazımı kaynak (Dilçin, 1983, s. 524) alınmıştır.

1.2.1.2.2. Üstün ile (ُ)

بَكَنْدُنْ	begendün	16b	أَيْرَلُو	eyerlü	3b
بَكْلَر	bekler	5b	إِشَه	işe	4a
أَتَكِينْ	eteğin	41b			

1.2.1.2.3. Son seste

1.2.1.2.3.1. Üstünlü he ile (ه)

أُوَيْلَه	öyle	4a	نَه	ne	4b

1.2.1.2.3.2. Üstün ile (َّ)

دَدَ	dede	175a

1.2.1.2.3.3. Üstünlü elif ile yazım

بَرَا	beze	21b

1.2.1.3. /i/ Ünlüsü

1.2.1.3.1. Ön seste (ا)

إِسِي	issi/ issi	13b	إِسِي	issi/ issi	13b

1.2.1.3.2. İç Seste

1.2.1.3.2.1. Esreli ye harfi ile yazım

كَيْه	kışa	14a

1.2.1.3.2.2. Esre ile (ِ)

قِل	kıl	9b, 77a

1.2.1.3.3. Son seste

1.2.1.3.3.1. Esreli ye ile (ي)

آنِي	ānı	2b	طُوغْرِي	toğrı	150a

1.2.1.4. /i/ Ünlüsünün Yazılışı

1.2.1.4.1. Ön seste

1.2.1.4.1.1. Elif, esre ve ye ile (اِ)

اِي	iy	92b, 87b, 69b	اِيْل	il	76b
اِكِي	iki	71a, 71b			

1.2.1.4.1.2. Esreli elif ile (اِ)

اِچْدِي	içdi	97a

1.2.1.4.2. İç Seste

1.2.1.4.2.1. Esreli ye ile (ى)

1.2.1.4.2.2. Esre ile (ِ)

بِلْ bil	77a, 99b, 137b	بِكْ biğ	125b, 132b
يِلْ yil	1b, 133b		

1.2.1.4.3. Son seste

1.2.1.4.3.1. Esreli ye ile (ى)

اَللىّ elli	122b	يىكى yiñi	124b
ايكى iki	122b		

1.2.1.4.3.2. Esre ile yazım (ِ)

اىك iki	69b

1.2.1.4.3.3. Esre he ile yazım (ە)

كه ki	88a

1.2.1.5. /o/ Ünlüsünün Yazılışı

1.2.1.5.1. Ön seste

1.2.1.5.1.1. Elf, vav ötre ile (أو)

اول ol	121a	اوتر otur	20b
اود od	142a	اولوق oloğ	25a
اوت ot	18a		

1.2.1.5.1.2. Ötreli yazım (ُ)

اُتوز otuz	56b

1.2.1.5.2. İç seste

1.2.1.5.2.1. Ötreli vav ile (وُ)

كوجوب kocub	95b	چوغج çogac	190b

1.2.1.5.2.2. Ötre ile (ُ)

صوغلميش soğulmuş	47a		
طوغرو toğru		19b, 31a	

1.2.1.6. /ö/ Ünlüsü

1.2.1.6.1. Ön seste

1.2.1.6.1.1. Elf, vav, ötre ile (أو)

اول öl	31b, 76b	اوز öz	29a
اوزكه özge	87a		

1.2.1.6.1.2. Ötreli elif ile (ا)

أَكْرُنْ	ögrin	47a	أَكْدِنْ	öğdin	109b, 157a
أَكْرُنْ	öğren	114a, 171a	أَوَيْلَهْ	öyle	4b, 61b

1.2.1.6.2. İç seste

1.2.1.6.2.1. Ötreli vav ile (و)

دُوْكَرْ	döger	142b	دُونُوبِنْ	dönüben	54a
دُوشَكْ	döşek	112b			

1.2.1.7. /u/ Ünlüsü Yazılışı

1.2.1.7.1. Ön seste

1.2.1.7.1.1. Elif, vav ötre ile (أ)

أُوْجِي	ucı	44b, 183b	أُوْچُنُرْ	uçunur	68a
أُوْچِمَقْ	uçmak	2a	بُوْغْ	bug	86a

1.2.1.7.1.2. Ötreli yazım (ُ)

أُوْغُكْ	uçuguk	41b	أُوْغُرِي	uğrı	20b, 38a, 51a
أُوْغُرَارِيْسَهْ	uğrarise	211a			

1.2.1.7.2. İç seste

1.2.1.7.2.1. Ötreli vav ile (و)

أَلْتُونْ	altun	99b

1.2.1.7.2.2. Ötre ile yazım (ُ)

بُولْتْ	bulut	103a

1.2.1.7.3. Son seste

1.2.1.7.3.1. Ötreli vav ile yazım (و)

قَرَشُوْ	karşu	17b, 19b, 87b	قَاطُوْ	tapu	23b, 42b
قَاطُوْ	kapu	9a, 23b			

1.2.1.7.3.2. Ötre ile yazım (ُ)

يَاوْ	yavu	76b

1.2.1.8. /ü/ Ünlüsü Yazılışı

1.2.1.8.1. Ön seste

1.2.1.8.1.1. Elif vav ötre ile (أ)

أُوْچِيْلَهْ	uçile	71b	أُوْجْ	üc	79a
أُوْچُنْجِي	uçünci	79a	أُوْنْ	ün	148b

1.2.1.8.1.2. Ötre ile yazım (ُ)

أُوْشُوبْ	üşüb	211b			
أُوْنْكَدِنْ	ününden	70a			

1.2.1.8.2. İç Seste

1.2.1.8.2.1. Ötreli vav ile yazım (و)

يُوكِي	yüñi	150b	دُوكِلِي	dükeli	204a
أُؤِينُكْ	öyünüñ	153b	دُوكِلِينْدِن	dükelinden	71a
دُوكْتَدُكْ	düketdüñ	120a			

1.2.1.8.2.2. Ötreli (ؤ)

دُؤُلُ	dürlü	76b

1.2.1.8.3. Son Seste

1.2.1.8.3.1. Ötreli vav ile (و)

بَلْلُ	bellü	32a, 89b	كَنْدُ	kendü	133a, 110b, 98a
چُورُ	çevürü	132a	كِرُ	girü	98a

1.2.1.8.3.2. Ötre ile (ؤ)

1.2.2. Ünsüzlerin Yazımı

1.2.2.1./c/ Ünsüzü

1.2.2.1.1. Başta

چَكْرُ	ciger	175b, 123b

1.2.2.1.2. Sonda

سَجْدِ	secdi	33b	كَجْ	gec	89a

1.2.2.2./ç/ Ünsüzü

1.2.2.2.1. Başta

چَاقَر	çaqar	62b	چَاقِیْ	çaqııcı	50b2
چَاقِلْدَاقْ	çaqıldaq	142b			

1.2.2.2.2. Ortada

بُؤُچُقْ	buçuq	133a

1.2.2.2.3. Sonda

قَاچْدُمْ	qaçdum	75a
كَجْدِ	geçdi	10b
قُوچْ	koç	156a

1.2.2.3./p/ Ünsüzü

Türkçe kelimelerin ön seslerinde p (پ) hiç görülmez; iç seste, ünlüler arasında, hece sonlarında ve hece başlarında genellikle p ile yazılmıştır.

Ön seste p bulunan paşa sözcüğünün de kökeninin baş ağa, beşe olduğu yönünde farklı görüşler vardır.

1.2.2.3.1. Başta

پَاشَا	paşa	138a

Türkçede hiçbir sözcük p ile başlamaz. “Paşa” sözcüğünün aslı da “beşe” ya da “baş ağa”dır (Özcan, 2007, 34/s. 182). Yine de tek ve özgün sözcük yapısına ve yaygın kullanımına bağlı olarak örneğe alınmıştır.

1.2.2.3.2. Ortada

طُبْرُقْ toprak 2a, 26b

1.2.2.3.3. Sonda

قُوپَا kopa 72a
 طُوپِي topı 196b
 أُيْكِل öpgil 74a

1.2.2.4./g/ Ünsüzü

Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde olduğu gibi Karaman Nüshası’nda da ön, iç ve son seslerinde g ünsüzü için kef (ك) kullanılmıştır.

“Geldi, degül, geydi, gel”

1.2.2.5./ğ/ ünsüzünün yazımı

ğ ünsüzü Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde ve Karaman Nüshası’nda kef (ك) ile gösterilmiştir. Ayrı bir işaretleme yapılmamıştır.

دَكْزُ deñiz	128b, 142a	بَاْ bağa	209b, 198a
بِيْڭ biğ	132b, 121b	سَاْ sağa	193b, 200a,
گُؤْڭ güğül	115a, 103b	تَڭْرى teğri	199b, 60b
گُؤْڭ güğlek	109a, 208b		

1.2.2.6./t/, /d/ ünsüzleri

Eski Türkçedeki t, Eski Anadolu Türkçesinde d’ye dönüşmüştür. Bununla birlikte kalın sıradan sözcüklerdeki t, özellikle sözcük başlarında Eski Türkçedeki özelliğini koruyarak tı (ط) ile yazıma devam etmiştir. Karaman Nüshası’nda her iki yazım örneğine de rastlanır.

1.2.2.6.1. Tı (ط) ile Kalın Sıradan Sözcüklerin Başta Yazımı

طُؤْدِي tutdı	19b, 88b	طُغْرى toğru	190b
طُتْلُو tatlu	29a, 87b	طُؤْڭْدِي toğundı	197b
طَدْ مِسِنْ tada mısın	6a, 15a,	طُؤْڭُكْ tonınığ	190b
طُؤْروپ turup	197a	طُؤْلُو tolu	96a

1.2.2.6.2. Te (ت) İle İnce Sıradan Sözcüklerin Başta Yazımı

تَرْكِنْ terkin	38a, 61a
تَنْڭْرى teğri	60b
تَنْڭْرى tengri	54a

1.2.2.6.3. İç ve son seslerde t ünsüzü yazımı

طُؤْدِي tutdı	34b, 170a	دُؤْدِي dutdı	34b, 170a
طُتْلُو tatlu	29a, 87b	قَاتْ qatı	13a2, 170a

1.2.2.6.4. t>d ses değişimi ile tı ile yazılan sözcüğün dal ile yazılması

دَادْ dād	195a	دُؤْدِي dutdı	34b, 170a
طَدْ مِسِنْ tada mısın	102a,	طُؤْدِي tutdı	19b, 88b

1.2.2.6.5. Kalın t (ط) yerine (ت) harfleri ile yazım

تُوْز toz 143a

Karaman Nüshası'nda toz (طُوْز) biçiminde yazım yoktur. Ancak Tarama Sözlüğünde (Dilçin, 1983, s. 211, 212, 342, 399) her iki biçimde de yazım vardır.

1.2.2.7./s/ ünsüzünün yazımı

Eski Anadolu Türkçesinde s sesi için sin (س) ve sad (ص) harfleri kullanılmıştır. Genel olarak kalın s için sad (ص) harfi, ince s için sin (س) hafi kullanılmakla birlikte, sağinc, sağ örneğinde olduğu gibi kalın s için sin (س) harfi ile de yazım karşılanmıştır.

1.2.2.7.1. Sin (س) ile

سِن	sen	9a	سَعْنَج	sağinc	44b
سَكَا	sağa	25b	سَاغِش	sağış	129b
سُنْكَ	sünük	136b			

1.2.2.7.2. Sad (ص) ile

صُو	şu	129a	صُول	şol	69a
صَغ	şag	70b	أَص	uş	97a
صِد	şıdı	33a	أَص	aşşı	118b

1.2.3. Ayrı Yazılan Ekler**1.2.3.1.+dUr(Ur) üçüncü tekil kişi bildirme eki**

دُرُر durur 29b طُوْرُر тұрur 59b

1.2.3.2.lAr çokluk eki

بَحْيَلْ لُرُوْك bahıl+lerüñ 36b گۆنُل لَرَه gönül+lere 41b, 110a

Aynı örnekler Uygur Yazım geleneği ayrı yazılan ekler başlığı altında da gösterilmiştir.

1.2.3.3.+leyin isimden isim yapma eki

بَحْرِيْلِيْن bahrileyin 180b

1.2.3.4.+IIK isimden isim yapma eki

طَغْرُلُوْق toğrulıq 125a

1.2.3.5.+sĪn ikinci tekil kişi bildirme eki

نِيْشَانْسُرْسِيْن nişānsuzsın 55a

1.2.3.6.-sĪn ikinci tekil kişi

اَيْدُرْسِيْن eydürsin 59b3

1.2.3.7.-sUn üçüncü tekil kişi emir ekiü

دِسُون disün 158a

1.2.4. Bitişik Yazılan Sözcük ya da Ekler

1.2.4.1.dahı edatı

sen-dahı

سندخی sen-dahı 27b, 122b

1.2.4.2.ne soru eki

ne-var

نور ne-var 170a

1.2.4.3.(i)çün edatı

(İ)çün edatının birleşik yazımı için bolca örnek vardır. Birkaçı şöyledir:

اچمغیچون ucmağıçün 77b

تامویچون tamuyıçün 77b

انوچون anuıçün 26b

1.2.4.4.i- fiil çekimleri

گورریکن görüriken 33b, 40b

دگولیکن degüliken 56b

1.2.4.5.+(y)IIA edatı

تاغله tağıla 60a جانلان cānılan 64b

1.2.4.6.ki edatı

بلكه bil-ki 70b5

1.2.4.7.kim edatı

تاکم tā-kim 67a2

1.2.4.8.mI soru eki

عاشقیمی ‘āşıq mı 96a2 عاشقمدۇر ‘āşıq mıdur 185a, 185b

1.2.4.9.ne soru zamiri

نقدز ne-қadar 26a

1.2.4.10.yaņa, degin, қadar, dek edatları

صُبْحَدَاكْ subha-dek 184a5 نَحُو ne-ḥū 82a

نقدز ne-қadar 26a نيازومی ne-yazumı 100b

1.3. Uygur Yazı Geleneğinde Yazım

Yünus Emre Divânı Karaman Nüshası, Eski Uygur yazım geleneğine uygun yazım örneklerine sahiptir. Eski Uygur Yazımı özellikleri şöyledir:

Sözcükteki bütün ünlüler yazıda gösterilir.

η ünsüzü için ng (nun-kef) kullanılmıştır.

Kalın sıradan sözcüklerdeki ş ünsüzü için sad (ص) harfi kullanılır.

Bazı ekler ayrı yazılır (eksük-süz).

ç ve p ünsüzlerinin karşılığı yoktur.

Elif ve he ünlüleri birbirinin yerine kullanılır (Gülsevin - Boz, 2022, s. 23; Türk Dili, 2025).

Art ünlülerde sin (س) kullanılır. Ya da kalın sıradan sözcüklerin yazımında sin yazılabilmektedir (Ersoy, 2017, s. 420–425).

Bu açıklamalar doğrultusunda Yûnus Emre Dîvânı Karaman Nüshası'nda Eski Uygur Yazımına örnekler şöyledir:

1.3.1. ç ünsüzünün c ünsüzü ile yazımı

ac

 اَج ac 155a

ağac

 اَعْجَدَا ağacda 112b

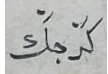
avuc

 اَوْج avuc 153b

gec

 كَج gec 89a,
157a

gercek

 كَرَجَك gercek 59a,
104a

gircek

 كِرَجَك gircek 59a2,
165b

güc

 كُج güc 37a,
57b

ilenc

 اِلِنَج ilenc 44a

hic

 هِيَج hic 24b,
160a

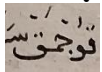
kaç

 قَاَج kaç 164a

koc

 قُوَج koc 66a

kuçmak

 قُوَجْمَق kuçmak 135b

ucmak

أُجْمَاقُ ucmaq 56b

Aynı sözcüğün uçmaq biçiminde yazımı da vardır.

üç

أُجْ üç 3b, 78b

2.3.2. η ünsüzü için nun kef kullanımı

tengri

İlgili sözcüğün teñri ve tengri biçiminde yazımları vardır.

تَنْرِي teñri 60b

تَنْگَر tengri 54a

1.3.4. Elif ve he harflerinin birbirlerinin yerine kullanımı

āḡa

آَا āḡa 14a

آَا āḡa 16a

baḡa

بَا baḡa 58a

بَا baḡa 58b

endişe

أَنْدِشَا endişe 9a

ya

يَا ya 44a, 145b

yola

يُولَا yola 8a

1.3.5. Eklerin ayrı yazımı

baḡil+lerüḡ

بَخِيلُ لُرُوكْ baḡil+lerüḡ 36b

götöñül+lere

كُوكُلُ لَرَه göñül+lere 41b, 110a

Sayfa 110a'da bir sonraki beyitte göñüllere sözcüğünde +lar eki birleşik yazılmıştır.

كُوكُلُ لَرَه

söyleni+ser

سُوَيْلِنِي سِرْ

سُوَيْلِنِي سِرْ söyleni+ser 91a

1.4. Eski Türkçeden Sözcükler ve Yazımı

Yûnus Emre Dîvânı Karaman Nüshası'nda Eski Türkçeden sözcükler tespit edilmiştir. Diğer Yûnus Emre Dîvânı nüshalarında ve Tarama Sözlüğü'nde bulunmayan bu sözcükler, Dîvânü Lugâti't-Türk'te geçmektedir.

çeg

Yazım

Sözcük, çim ve kef harfleri ile yazılmıştır. Çim harfi üzerinde üstün, kef harfi üzerinde cezmi vardır.

چِک

چِک çeg 149a

İlgili beyit:

gönüllerde çeg olmağıl maḥfillerde çig olmağıl
çig nesnenünj ne dadı var gel 'ışk odına biş yürü
Yûnus Emre Dîvânı Karaman Nüshası, 5

Anlam:

Çeg: Benek, dairevi. Çevrili yer. Nokta, Yazıya noktalar koymak, noktalamak (Kaşgarlı Mahmut, 2020, s. 239, 263, 271, 275, 285, 628); (Tulum, 2014, s. 91–97).

Şiirdeki anlam, kara nokta, leke, mecazen damgalanmak.

Sözcük, Tarama Sözlüğü'nde ve diğer Yûnus Emre Dîvânı nüshalarında geçmez.

çevürü

Yazım

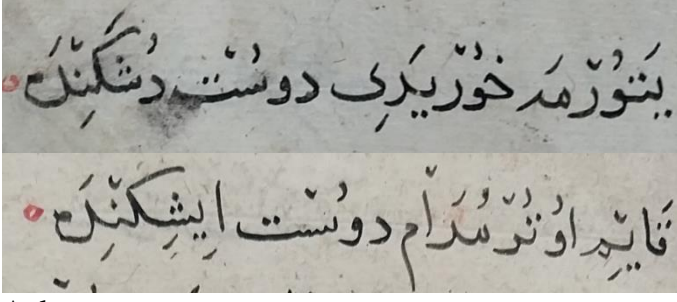
چُورُ

چُورُ çevürü 132a4

İlgili beyit:

dost burcında toğmışiken niçün ırak varmaḥ baḥa
ol maḥabbet feleginde her şabāḥ çevürü gelem
Yûnus Emre Dîvânı Karaman Nüshası, 132a4

Harfler, çim, vav, ra ve vavdır. Çim üstünlü, vav ötreli, ra harfi ise ötreli vavlıdır.

Anlam

horyat: Xoriates (Yunanca), Köylü, kaba, eli bir işe yakışmayan, bir şeyi güzel muhafaza etmeyi bilmeyen (Şemsettin Sami, 1901, s. 591).

horyad: Köylü, kaba saba. Yunanca yine köylü anlamındaki “horiates” sözcüğün kökenidir. Horiates de kırsal, taşra anlamındaki horos kökünden gelir (Nişanyan, 2025).

Beyitteki anlam; kaba saba, yabancı.

terre

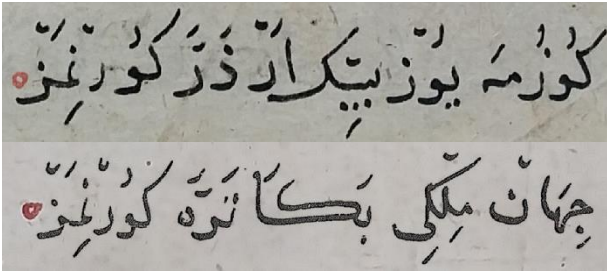
Yazım

تَرَه terre 17b/18a

İlgili beyit:

gözüme yüz biç er zerre görünmez
cihân milki başa terre görünmez

Yûnus Emre Dîvânı Karaman Nüshası, 17b/18a

Anlam

terre: Yer, yeryüzü; mülk; yer, toprak, arazi; kara; diyar, dünya, insanlar (Tuğlacı, 1985, s. 2836); (Tuğlacı, 1985, 9/s. 2888).

Beyitteki anlam, dünyanın tüm varlığı bana toprak kadar görünmez.

1.6. Yûnus Emre Dîvânı Karaman Nüshası'na Özgü Yazım Özellikleri

Burada gösterilen örnekler, Eski Anadolu Türkçesi dilbilgisi konularında değinilmemiş ve Tarama Sözlüğü'nde bu biçimde yazım örneği bulunmayan sözcüklerin yazımı hakkındadır.

1.7. Ünlü Yazımı

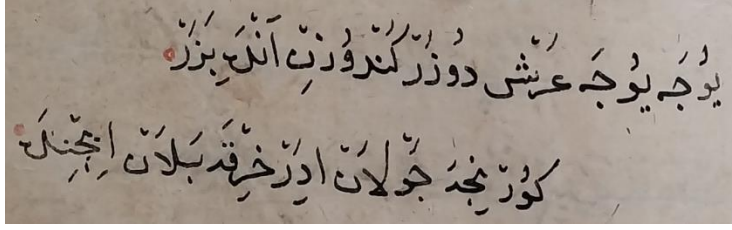
1.7.1.1. Bir ünsüze çift hareke ile ünlü yazma

bézer

بَزَز bézer 205a

yüce yüce 'arş düzer kendözin anda bézer
gör nice cevân ider hırka belen içinde

Yûnus Emre Dîvânı Karaman Nüshası, 205a4

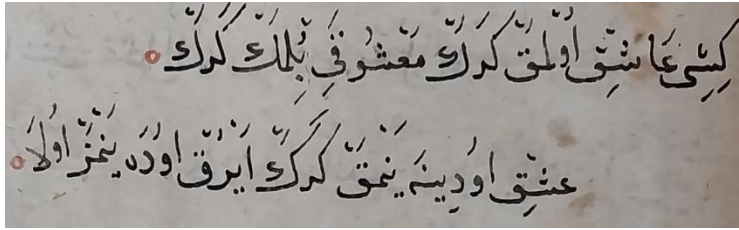
Aynı anlamda ağız farklılıklarıyla bezer ve bizer Tarama Sözlüğü'nde vardır.

bilmek / bülmek

 بُلْمَكْ bilmek / bölmek 186a

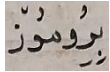
İlgili beyit:

kişi 'aşık olmak gerek ma'sūkayı bilmek gerek
'ışk odına yanmak gerek ayruğ oda yanmaz ola
Yûnus Emre Dîvânı Karaman Nüshası, 186a3

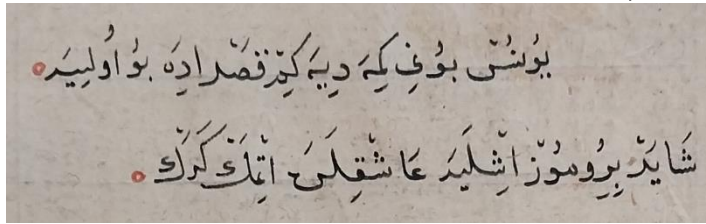
Bülme ya da bölmek yazımında b ünsüzüne dayalı bir yuvarlaklaşma söz konusudur.

birimiz / birümüz

 بِرُومُوزْ birümüz 167b

İlgili beyit:

yûnus bunu kime diye kim kaçd ide bu ulıya
şâyed birimiz / birümüz işleye 'aşıklara itmek gerek
Yûnus Emre Dîvânı Karaman Nüshası, 167b1

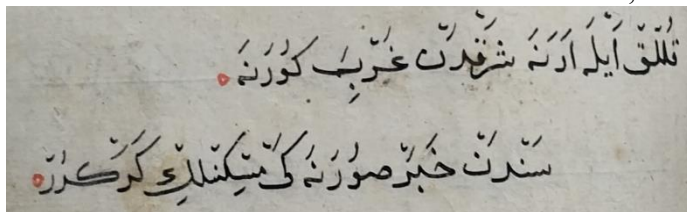

ğarbè

 غَرْبْ ğarbè 100a

İlgili beyit:

ķulluķ eyle erene şarķdan ğarbè ğorene
senden ħaber şorana key miskînlîk gerekdür
Yûnus Emre Dîvânı Karaman Nüshası, 100a3

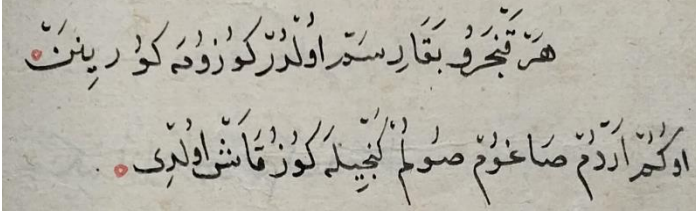
ķāş

قَاشْ
اَوَّلُ

قَاشْ ķāş

70b

her ķancarı baķarısam oldur gözüme görinen
önüm ardum şağum şolum gencile göz ü ķāş oldu

1.7.1.2./e/ ünlüsünün elif ve üstün ile birlikte yazımı

Buraya alınan sözcükler, Tarama Sözlüğü'nde bu biçimde yazımı görülmeyen Eski Anadolu Türkçesinde metinlerinde pek rastlanılmayan yazım örnekleri olarak değerlendirilmiştir.

degin

دَاكِينْ

دَاكِينْ degin

35a

degül

دَاكُولْ

دَاكُولْ degül

47a, 56b

1.7.1.3./e/ ünlüsünün sadece üstün ile yazımı

ne-var

نَوْرْ

نَوْرْ ne-var

170a

Doğru yazım

نَهْ وَارْ

serencāmı

سَرَنْجَامِي

سَرَنْجَامِي

serencāmı

177b

Doğru yazım

سَرْ أَنْجَام

ser-encām

1.7.1.4./i/ ünlüsü yazımı

1.7.1.4.1. Sadece kesre ile yazım

'aqlı iren

عَقْلِ اِرْنْ

عَقْلِ اِرْنْ 'aqlı iren

121b

fāni

فَانِدُرْ

فَانِدُرْ fānidür

164a

Arapça kökenli fāni sözcüğünün son harfi ye, yazımda kaldırılarak i sesi sadece kesre ile verilmiştir.

ħavf i recā

خَوْفِ رَجَا

خَوْفِ رَجَا ħavf i recā

107a

Ve bağlacı kesre ile i sesi olarak verilmiştir.

1.7.1.4.2. Sadece ötre ile u, ü ünlü yazımı

“U, ü” ünlüsünün yazımında “anuḡ” sözcüğü örneğinde olduğu gibi çoğunlukla vav harfi ve ötre birlikle kullanılırken aynı sözcüklerin bazı yazımlarında sadece ötre kullanımı söz konusudur. Bir de ve bağlacı ile bazı Farsça tamlamaların i takısı u, ü biçiminde ötre ile yazılmıştır.

1.7.1.4.3. Bir hecesinin /u, ü/ ünlüsü hem ötre ile hem ötre vav ile yazılan sözcükler

anuḡ

أَنْوُكْ anuḡ 8a

أَنْوُكْ anuḡ 26a

İlgili sözcük yazımında hem vav ötreli ve hem de sadece ötreli u ünlüsünün yazımına çokça örnek vardır.

bugün

بُكُونُ bugün 45b

بُو كُونُ bugün 40a

durur

دُرُرُ durur 50b

دُورُرُ durur 53b

دُورُورُ durur 45b

kendözünü

كَنْدُوزِنِي kendözünü 97b

كَنْدُوزِنِي kendözünü 19b

كَنْدُوزُونِي kendözünü 38b

turur

طُرُرُ turur 5a

طُورُرُ turur 38b

üñübeni

أُكُونِي üñübeni 100a

اِكُونِي iñübeni Tarama Sözlüğü

1.7.1.4.4. Hem sadece kesre hem de ye ve kesre ile i ünlüsü yazımı

il

اِلْنُكْ ilinüḡ 102a

اِلْكَ ilüḡ 102a

İl sözcüğünde i ünlüsü hem sadece kesre ile hem de kesre ve ye harfi ile verilmiştir.

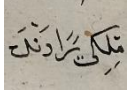
iki

اِكْ iki 57b, 113a

İki sözcüğünde ön sesteki i ünlüsü hem kesre ve elif hem de sadece kesre yazımına ait örnekler vardır.

milk-i yaradan

 مَلِكِي يَرَدَنْدَه milk-i yaradanda 65b

Farsça tamlamada i takısı için hem kesre hem de ye harfi kullanılmıştır.

yol

 يُولُ yolda 4b

 يُولُ yol 60a

1.7.1.5. Hemzenin (ء) belirtme durum eki için yazımı

Sonu yuvaralak he (ه) ile biten sözcüklerin bazılarında belirtme durum eki +(y)i için hemze kullanılmıştır. Bu yazım için sırasıyla ye (ي) ünlüsü üzerine hemze (ء) ve he (ه) harfi kullanılmıştır.

cümleyi

 جُمْلَه cümleyi 27b, 186b

hamza'i

 حَمَزَه hamza'i 110a

hırka-yı

 حِرْقَه hırka-yı 131a

kimseyi

 كِمْسِيَه kimseyi 8a

nükteyi

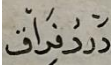
 نُكْتَه nükteyi 154a

1.7.1.6. Ve bağlacının ya da Farsça tamlama i takısının ötre ile u, ü ünlüsü olarak yazımı

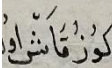
'ās u 'ām

 عَاصُ عَامُ 'ās u 'ām 126a

derd ü firāk

 دَرْدُ فِرَاقُ derd ü firāk 112a

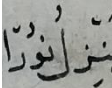
göz ü kaç

 كُورُ قَاشُ göz ü kaç 70b

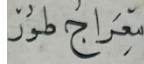
hāş u 'ām

 حَاصُ عَامُ hāş u 'ām 126a

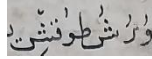
menzil-ü nūr

 مَنَزِلُ نُورُ menzil-ü nūr 65a

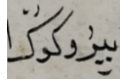
mi'rāc u tūr

 مِعْرَاجُ طُورُ mi'rāc u tūr 28a, 56a

vuruş u toqış

 وُرُشُ طُوقُشُ vuruş u toqış 149a

yir ü gök

 يِيرُ وُكُوكُ yir ü gök 55b

“ve” bağlacı Karaman Nüshası’nda vü (ؤ), ü, u (ۇ), ı, i, (ی) biçiminde yazılırken bu örnekte de hem vav (و) hem de ötre (ۇ) ile yazılmıştır.

1.7.2. Ünsüz Yazımı

1.7.2.1. /ç/ ünsüzü yerine c ünsüzü yazımı

Bu konu, Eski Uyghur Yazım Örnekleri alt konusu “İmla çim harfinin cim harfi olarak yazımı” konusunda işlenmiştir.

1.7.2.2. /d/ (del) ünsüzü yerine z (zel) ünsüzü yazma

 دِيزار dīzār 118b, 138a, 153a, 179a, 192a

1.7.2.3. /ŋ/ ünsüzü yerine, n ünsüzü yazımı

Bazı sözcüklerde ŋ ve n ünsüzleri aldığı eklere göre değişerek kullanılmıştır.

an, aŋ

 آنا āna 14a آنى āŋı 14a

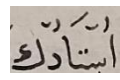

ömrüni

Belirtme durum eklerindeki kaynaştırma n’si çoğunlukla nun ile yazılırken bu örnekte kef ile yazılmıştır.

 ÖMRÜNİ ömrüni 40a

1.7.2.4. /z/ (zel) ünsüzü yerine /d/ (del) ünsüzü yazma

üstād / üstāz

 اُستاد üstād 143b اُستاز üstāz 123a, 151a, 170b

1.7.2.5. kalın k ünsüzü (kaf) yerine ğ ünsüzü (gayn) yazma (Türkçe sözcüklerde)

ırağ

 اِرَاغ ırağ 17a, 120b, 152b اِرَاق ıraç 132a

1.7.2.6. /ŋ/ ve /g/ ünsüzlerinde üç noktalı kef ile yazımı

Üç noktalı kef (ڭ) kullanımına nüshada az örnek vardır. Üç noktalı kef, genizsi ŋ ve g ünsüzleri için kullanılmıştır.

deŋe

 دِڭە deŋe 3a

ög

أوك ög

15b

1.7.2.7. Ardıl ünsüzleri tek cezm ile yazma

Yazımda kök durumundaki sözcüklerin art arda gelen sessizlerine tek cezm işareti koymakla yetinilmiştir. Bu duruma açık örnekler şöyledir:

1.7.2.7.1. Türkçe Sözcükler

görk

كُرِك görk 190a

ilt

اَلْتَدَى ilt 174b

ilenc

اِيْلَنَج ilenc 44a

1.7.2.7.2. Arapça Sözcükler

'afv

عَفْو 'afv 188a

'aql

عَقْل 'aql 42a, 169

'ayb

عَيْب 'ayb 111a, 142b

kiibr

كِبْر kiibr 9b, 190a, 13a

levh

لَوْح levh 111a, 138a

nefs

نَفْس nef 185a

şabr

صَبْر şabr 25a, 81b

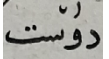
vakt

وَقْت vakt 173a

1.7.2.7.3. TüFarsça Sözcükler

dost

دُست dost 38b

genç

كنج genc 44a

merd

مرد merd 54b

serd

سرد serd 54b

1.7.3. Ek ve Sözcüklerin Yazımı

1.7.3.1. Zarf fiil eki - up -üp'ün sadece ötre ile yazımı

olup

أولب olup 156a

gelüp

كچب geçüp 188b

ölüp

أولب ölüp 188b

1.7.3.2. Zar fiil ekinde aynı sözcüğün-ub -üb /-up -üp biçimin yazımı

olub olup

أولوب olub 15b

أولب olup 156b

geçüb / geçüp

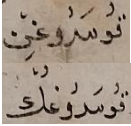
كچوب geçüb 56a

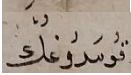
كچب geçüp 188

1.7.3.3. Zarf fiil ekinde kalın g ünsüzü yazımında gayn yerine kef yazımı

komaduğın / komaduğın

قومدوغي komaduğın 137a

قومدوغي komaduğın 137a

1.7.4. Eski Türkçe, Lehçe ya da Ağız Özellikli Yazım

1.7.4.1. Eski Türkçe

demir

ديمر demir 11a

görerken

كوزركن görerken 87a

yavı

ياي yavı 203a

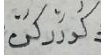
1.7.4.2. Hem Eski Türkçe ya da Oğuzca Hem Eski Anadolu Türkçesi Yazımı Bulunan Sözcükler

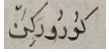
demir / demür

 دَمِير demir 11a

 دَمُور demür 5b, 207b

görerken / görürken

 كُورَرَكَن görerken 87a

 كُورُورَكَن görürken 73b

yavı / yavu

 يَآوی yavı 203a

 يَآوُ yavu 210b

1.7.4.3. Lehçe ya da Ağız Özellik Taşıyan Yazım Örnekleri

biş

 بِيَش biş 149a, 206b

Ölçünlü yazım

پِيَش piş

deņezler

 دَكَزَلَر deņezler 91b

Ölçünlü yazım

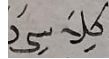
دَكَز deņiz

eyidem

 اَيِدِم eyidem 149b

Karaman Nüshası'ndaki daha çok kullanım "eydem" biçimindedir.

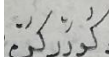
gilesi

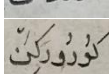
 كِلَاسِي gilesi 164a

Ölçünlü yazım

كَلَسِي gelesi Tarama Sözlüğü

görerken

 كُورَرَكَن görerken 87a

 كُورُورَكَن görürken 73b

Eski Türkçeden Anadolu Türkçesine geçiş özelliği.

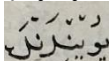
ırağ

 اِرَاغ ırağ 152b

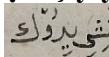
işik / eşik

 اِشِك işik 185b

koşuyından da

 قُوِيُونْدَنده koşuyından 70b

koşuyıydık

 قُوْنَشِي يِدُوك koşuyıydık 91b

öyle/eyle

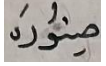

أُوَيْلَهُ öyle 46b

أَيْلَهُ eyle 29a, 125a

şınur

صِنُورًا şınura 135a

[andan] şınura (ondan sonra),

ünübene

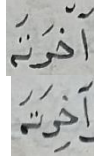
أُكُوبِنِي ünübene 100a

أُكُوبِنِي ünübene Tarama Sözlüğü

1.7.5. Alınma Sözcüklerin Türkçe Söyleyişe Uygun Yazılmış

1.7.5.1. Arapça Kökenli Sözcükleri

aḥret

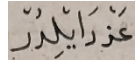
أَخْرَتْ aḥret 80a

Doğru yazım

أَخْرَتْ āḥirete 81a

‘azrāyil

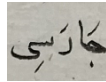

عَزْرَائِيلُ ‘azrāyil 60a,
197a

Doğru yazım

عَزْرَائِيلُ ‘azrāil

cādesi

جَادِسِي cādesi 57b

Doğru yazım

جَادَّةُ سِي cāddesi

dāyimā

دَائِمًا dāyimā 46a, 124b

Doğru yazım

دَائِمًا dā'imā

Ünsüz türemesi yolu ile Arapça aslı dāimā olan sözcük, Türkçeleşerek dāyimā biçimini almıştır.

dükān

دُكَّانٌ dükān 101b

Doğru yazım

دُكَّانٌ dükkān

fāyda

فَائِدَةٌ fāyda 10b

Doğru yazım

فَائِدَةٌ fā'ide

fāyide

فَائِدَةٌ fāyide 31b

Doğru yazım

فَائِدَةٌ fā'ide

heyin

هَيْن heyin 74a

Doğru yazım
ḫaymet

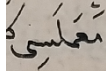
خَائِنُ ḫā'in

قَيْمَتُ ḫaymet 104a

Doğru yazım
ma'melesi

قَيْمَتُ ḫaymet

مَعْمَلِسِي ma'melesi 173b

Doğru yazım
muḫamed

مُعْمَلَه سِي mu'amelesi

مُحَمَّدُ muḫamed 104b

Doğru yazım

مُحَمَّدُ muḫammed

mehmed

مَحْمَدُ mehmed 106b

Doğru yazım
melāyikin

مُحَمَّدُ muḫammed

مَلَائِكُنْ melāyikin 168b

Doğru yazım
maḫabbet

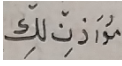
مَلَائِكُ melā'ik

مُحَبَّبَتْ maḫabet 124b

Doğru yazım
mü'ezinlik

مُحَبَّبَتْ maḫabbet

مُوَاذِنُ لِكْ mü'ezinlik 180b

Doğru yazım
mürvet

مُوَاذِنُ لِكْ mü'ezzinlik

مُرُوتِي mürveti 136a

Doğru yazım
müşeref

مُرُوتُ mürüvvet

مُشَرَّفُ müşeref 141a

Doğru yazım
niyet

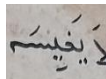
مُشَرَّفُ müşerref

نِيَّتْ niyet 175a

Doğru yazım
lāyag

نِيَّتْ niyyet

لَايَغِيْسَه lāyag'ise 30b

Doğru yazım
şerum

لَايِقُ lāyık

شَرْمُ şerum 144b

Doğru yazım vaşyet	شَرٌّ şerr		
		وَصَيْتُ vaşyet	198b
Doğru yazım zekeryā		وَصَيْتُ vaşıyyet	
		ذَكَرِيَا zekeryā	75a
Doğru yazım		ذَكَرِيَا zekeriyyā	65b

1.7.5.2. Farsça Kökenli Sözcükler

bādişāh

Yûnus Emre Dîvânı Karaman Nüshası'nda pādişāh sözcüğü çoğunlukla p ünsüzü ile yazılmıştır. Tespit edilen bir örnek ise b ünsüzü ile başlar.

 بادشاه bādişāh 1b

heb

 هَب heb 19b, 136a

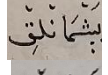
Doğru yazım هِب hep

hib

 هِب hib 204a

Doğru yazım هِب hep

peşmān

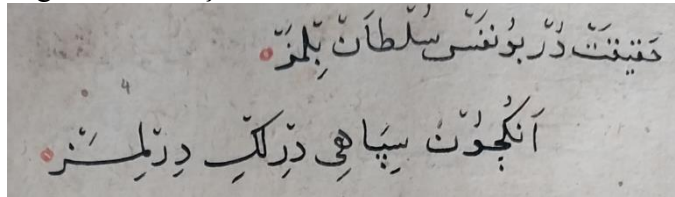
 پشمانلق peşmānlık 173b, 179a

Doğru yazım پشیمان peşimān 174a, 179a

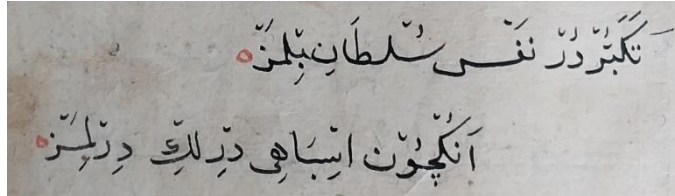
sipāhī/ isbāhi

سپاهِ اِسْبَاهِي

Sipāhī sözcüğü için nüshada isbāhi biçiminde bir yazım kullanıldığı değerlendirilmiştir.

ḥaḳīkatdur bu nefis sultān bilmez
anuḡçün sipāhī dirlik dirilmez
Yûnus Emre Dîvânı Karaman Nüshası, 4a

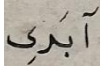

tekebbürdür nefis sultān bilmez
anuḡçün isbāhi dirlik dirilmez
Yûnus Emre Dîvânı Karaman Nüshası, 4a

1.7.6. Yazım Değişiklikleri

1.7.6.1. Vezin Gereği Yazımı Değiştirilenler

âbedî

		آبَدِي	âbedî	7b
Doğru yazım		أَبَدِي	ebedî	

'aḳal

		عَقَل	'aḳal	124b
Doğru yazım		عَقْل	'aḳl	

cādesi

		جَادِسِي	cādesi	57b
Doğru yazım		جَادَه سِي	cāddesi	

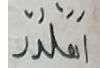
dükân

		دُكَان	dükân	101b
Doğru yazım		دُكَّان	dükkân	

dünye

		دُنْيِه	dünye	11b, 146a
Doğru yazım		دُنْيَا	dunyā	

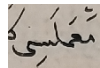
ehel

		أَهْل	ehel	109a
Doğru yazım		أَهْل	ehel	

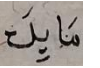
'izet

		عِزَّت	'izet	73b
Doğru yazım		عِزَّتْ	'izzet	76a

ma'melesi

		مَعْمَلِسِي	ma'melesi	173b
Doğru yazım		مُعْمَلَهْسِي	mu'amelesi	

māyide

		مَائِدِه	māyide	31b
Doğru yazım		مَائِدَةٌ	mā'ide	

meḥmed

		مَحْمَدُ	meḥmed	106b
Doğru yazım		مُحَمَّدُ	muḥammed	

muḥamed

		مُحَمَّدُ	muḥamed	104b, 46a
Doğru yazım		مُحَمَّدُ	muḥammed	

mezed

مَزْدَه mezed 198b

Doğru yazım
milet

مَزْدَه mezâda

مِلْتَنْ milletden 113a

Doğru yazım
minet

مِلْتْ millet

مِنْتْ minet 197b

Doğru yazım

مِنْتْ minnet

'izet

عِزْتْ 'izet 73b

Doğru yazım

عِزْتْ 'izzet 76a

müşeref

مُشْرِفْ müşeref 141a

Doğru yazım

مُشْرِفْ müşerref

niyet

نِيْثْ niyet 175a peşmān

Doğru yazım

نِيْثْ niyyet
پَشْمَانْلِيْQ peşmanlık 173b, 179a

Doğru yazım

پَشِيْمَانْ peşimān 174a, 179a

raḥam

رَحْمْ raḥam 33a

Doğru yazım
resem

رَحْمْ raḥm

رَسْمْ resem 97b

Doğru yazım

رَسْمْ resm

şaber

صَبْرْ şaber 25a3

Doğru yazım
teberük

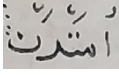
صَبْرْ şabr

تَبْرُكْ teberük 59a

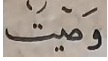
Doğru yazım

تَبْرُكْ teberrük

ümet

		أُمَّتُنْ	ümetden	175a
Doğru yazım		أُمَّتْ	ummet	

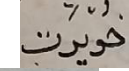

vaşyet

		وَصَيْتْ	vaşyet	198b
Doğru yazım		وَصِيَّتْ	vaşıyyet	

1.7.6.2. Bir Sözcüğün Farklı Biçimlerde Yazımları**hāce / hoca**

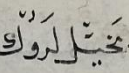
	خَوَاجَه	hāce	139b, 141a, 200a
	خُوَجْسِي	hoca	57a, 57b, 172b

hoyrat / horyad

	خُوَيْرَتْ	hoyrat	173b
	خُرْيَادْ	horyad	20a

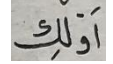
1.7.6.3. Farklı Tercihlerle Yazım**1.7.6.3.1. Eksik hareke****baḥīllerüñ**

Hı harfi için kesre konulmamış.

	بَخِيْلْ لُرُوْكَ	baḥīllerüñ	36b

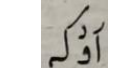
evveliñ

Vav üzerinde üstün yok, “evliñ” biçiminde yazılmış.

	أَوْلَاكْ	evveliñ	125a

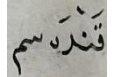
evüñe

-(ñ)e belirtme durum ekinde kaynaştırma ünsüzü için üstün konulmamış.

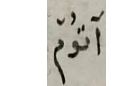
	أُوْكَه	evüñe	43b

ḳandasam

Dilek koşul eki harekesiz yazılmış.

	قَنْدَه سَم	ḳandasam	56a

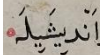
etüm

	أَتُوْمْ	etüm	92b

Sözcükteki uzun üstünün yanlış konduğu değerlendirilmiştir. Nüshadaki başka yazımlarda et sözcüğü üzerinde medsiz üstün vardır.

1.7.6.3.2. Ünsüz eksilmesi**endişe**

	أَنْدِشَا	endişe	9a

Doğru yazım endişe 10b

1.7.6.3.3. Farklı Harf ile Sözcük Yazma

hāc

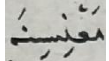
 خَاجْ hāc 122b
خَاجْ hāc

hulū

Örnek خُلُو hulū 157a

Doğru yazım خُلُو / خَلْوَى hulvun / halvā

ma'ni

 مَعْنِي ma'ni 101a

Doğru yazım مَعْنَى ma'nā

1.8. Arapça ve Farsça Sözcüklerin Eklerin Yazımı

Yûnus Emre Dîvânı Karaman Nüshası'nda yer alan Arapça ve Farsça söz varlığının yazımı konusunda şunlar söylenebilir.

Vezin, ağız özellikli söyleyişlerle yazma gibi etmenlerle yazımı değişen Arapça Farsça sözcükler, ilgili konularda gösterilmiştir.

Bunun dışında Arapça ve Farsça sözcüklerin ve eklerin yazım ve harekeleme biçimi Eski Anadolu Türkçesi yazım kurallarına uygundur.

Tenvinli yazımda çift ötre, iki ötre (ُُ) biçiminde gösterilmiştir. Bir başka deyişle bireşik (ُ) ötre kullanılmamıştır.

2. Değerlendirme

Ünlü ünsüzler

Yunus Emre Dîvânı Karaman Nüshası yazımında kullanılan ünlü ve ünsüzlere ait harfler ve işaretler Eski Anadolu Türkçesi metinleriyle aynıdır.

Karaman Nüshası'nda Eski Anadolu Türkçesine uygun yazım

Karaman Nüshası'nın yazım özellikleri büyük oranda Eski Anadolu Türkçesiyle ortaktır.

“Ānı (آنى)” örneğinde olduğu gibi uzun a'nın imlası, Türkmen Türkçesi ya da dönemine göre Harezmi bölgesinin imlası olabilir.

Bu yazıda işlenen tüm konular etrafında birlikte ele alındığında nüshanın yazımı, Eski Anadolu Türkçesinin geçiş dönemine, yani 13. yüzyıl sonuna bir başka deyişle Yûnus Emre'nin yaşadığı döneme denk düşmektedir.

Uygur imla geleneği

Uygur imla geleneğinden dikkat çekecek oranda yazım bulunması, Karaman Nüshası'nı; diğer Yûnus Emre Dîvânı nüshaları içinde hem de dönem Eski Anadolu Türkçesi metinleri içinde özgün ve farklı kılmaktadır.

Özellikle η yerine “ng” yazımı, ç yerine c tercihi, sözcüklerin son ünlüsü “e” için h (ه) yerine elif (ل) kullanımı ve ayrı yazılan ekler konularında Uygur imla geleneğine uygun yazım görülmesi; nüshayı yazım özellikleri bakımından 13. yüzyıl sonuna götürmektedir.

Karaman Nüshası'nı farklı kılan bir başka özelliği de diğer önemli Yûnus Emre Dîvânı nüshalarından Fatih, Nuru Osmaniye, Yahya Efendi ve Bursa nüshalarında Uygur imla geleneğinden bir imla bulunmamasıdır.

Karaman Nüshası'nda dikkat çekecek oranda Uygur imla geleneğinden yazım bulunması, 13. yüzyıl sonunda görülen karışık dillilik (Korkmaz, 1972, s. 17–34) bakımından eserin yazıldığı döneme de kanıt ve göstergedir. Buna göre Karaman Nüshası da karışık dilli eserlerin ortaya çıktığı 13. yüzyıl sonuna 14. yüzyıl başına aittir.

Buna bağlı olarak müellif ya da müstensih, nüshayı yazan kişinin Uygur imla geleneğine üst düzeyde hâkim olduğu ve Uygur imla geleneğinin yaygın kullanıldığı bölgeleri de çok yakından bildiği de anlaşılmaktadır. Çünkü X-XIII. yüzyıllardaki gelişme koşulları, Harezmi ve Anadolu arasındaki sürekli göçler ve güçlü kültürel bağlantılar dil yapısında ortak özellikler bulundurmasını sağlamış, böylece de her iki bölgede verilen eserler de Eski Türkçeden Eski Anadolu Türkçesine geçiş dönemi özelliklerini taşımıştır (Korkmaz, 1972, s. 31).

Eski Türkçe sözcükler

Diğer Yûnus Emre Dîvânı nüshalarında olmayan ve Eski Türkçeden gelen “çeg, çevürü, körüg” sözcüklerinin Karaman Nüshası'nda bulunması; eserin özgünlüğü ve dönemi hakkında çıkarımlar yapmaya imkân vermektedir.

Hem Eski Türkçeden hem de Eski Anadolu Türkçesinden olan geçiş dönemi özelliği gösteren “görürken / görürken, demir / demür, yavı / yavu” sözcüklerin nüshada birlikte kullanılması; Harezmi bölgesiyle olan kültürel bağ ve etkileşim vesilesiyle sahip olunan söz varlığı yanında çok dillilik, çok imlalılık (Korkmaz, 1972, s. 26–28) yönüyle Karaman Nüshası'nın 13. yüzyıl sonuna ait olduğunu göstermektedir.

Öncelikle Yûnus Emre'nin “*bana seni gerek seni*” redifli şiirinin, Ahmet Yesevî'nin “*minge sini ok kirek sin*” redifli şiiriyle aynı tema ve içerikte olduğu düşünüldüğünde, Eski Türkçe söz varlığı bulunduran Karaman Nüshası'nın özgünlük durumu daha da öne çıkmaktadır.

Yine Karaman Nüshası'nda tespit edilen Eski Türkçeden “çeg, çevürü, körüg” sözcükleri eski ve sağlam Yûnus Emre Dîvânı nüshalarından Fatih, Nuru Osmaniye, Yahya Efendi, Vatikan nüshalarında yoktur.

Sadece Uygur imla geleneği ve Eski Türkçeden birlikte ele alınıp değerlendirildiğinde Yûnus Emre Dîvânı Karaman Nüshası'nı; 13. yüzyılda yaşamış, dönemin dil ve imla özelliklerini iyi bilen hem Anadolu sahasına hem de Harezmi bölgesine kültürel anlamda hakim bir müellifin ya da müstensihin, en geç 14. yüzyıl başında yazdığı ya da istinsah ettiği rahatlıkla söylenebilir.

Yûnus Emre Dîvânı Karaman Nüshası'na göre de nüshanın yazım / istinsah tarihi Hicri 700 Miladî 1300'dür.²

Latince ve Yunanca sözcükler

Nüshada bulunan Latince “terre” ve Yunanca “horyad” sözcükleri diğer Yûnus Emre Dîvânı nüshalarında yoktur. Ayrıca Latince terra olan terre sözcüğünün dilimize girişi taraça biçiminde 19. yüzyıl sonudur.

Yine Yunanca “horyad” sözcüğünün Türkçede kullanımı 14. yüzyıl başlarına kadar gitmektedir (Nişanyan, 2025).

Bu yaklaşım doğrultusunda Latince ve Yunanca söz varlığıyla Karaman Nüshası'nın 13. ve 14. yüzyıla ait olduğu değerlendirilebilir.

² 51a2 ki târih dahı yidi yüzdeydi
yûnus cânı bu yolda fidiyidi (Yûnus Emre, yz, s. 51a)

Karaman Nüshası'nın kendine özgü yazımı

Bir ünsüze çift hareke koyma yöntemi

En dikkat çekici özelliği bir ünsüze çift hareke konulmasıdır. Bir yazım yanlışı olarak değerlendirilebilecek bu uygulama, bazı ünlüleri göstermeye yönelik farklı bir yazım yöntemidir ve Eski Anadolu Türkçesinde bir geçiş dönemi özelliğidir (Dinar, 2022, s. 33–41). Bu şekilde “bèzer, bilmek / bülmek, birimiz / birümüz, ğarbè, kâş” sözcüklerinde bir ünsüze çift hareke koyma yöntemi istinsah tarihi 1265 olan *Dîvânu Lugâti't-Türk*'te de görülmektedir. Besim Atalay'a göre ilk hecesinde hem üstün hem de esre kullanılan yeldirdi/yıldirdi sözcüğünde kapalı é'ye işaret vardır (Atalay, 1943, C III, s. 98; C I, s. 133, 408; C II, s. 90, 244).

Yine bilmek / bülmek sözcüğünde bir dudak yuvarlaklaşması olayı söz konusudur. Elif üzerine üstün koyarak yapılan uzun ā yazımı da yine Eski Anadolu Türkçesine ait bir yöntemdir (Dinar, 2022).

Bir başka bilinmesi gereken de bir ünsüze çift hareke konulması yönteminin birden fazla ağıza işaret ediyor olmasıdır.

Görüldüğü üzere bir ünsüze çift hareke kullanımı *Dîvânu Lügati't-Türk*'te kullanılan bir yöntem olup Memluk sahasında ve Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde görülmektedir. Özellikle Darîr'in 14. yüzyılda yazdığı ilk Türkçe siyer kitabı olan *Sîretü'n-Nebî*'de bir ünsüze çift hareke yazma uygulaması sıklıkla görülür (Dinar, 2022).

Dîvânu Lugâti't-Türk'te ve *Sîretü'n-Nebî*'de bulunan bir ünsüze çift hareke koyma yönteminin Karaman Nüshası'nda da tespit edilmesi, nüshayı Yûnus Emre'nin yaşadığı dönemle irtibatlandırmakta ve nüshanın 13. yüzyıl sonunda ya da 14. yüzyıl başında yazıldığına kanıt olmaktadır.

Ve bağlacının ve Farsça isim tamlaması -ı takısının u, ü, ı, i biçiminde yazımı

Ayşe İlker Hanım'ın tespitlerine göre bu biçimde yazım; Eski Anadolu Türkçesi gramerinin ve yazımın kurallaşmasında başlangıç dönemine götürmektedir. Ve bağlacının u, ü biçiminde yazımı 13. yüzyılda başlamış, 14., 15. yüzyıllarda da devam etmiştir (İlker, 2021, s. 15–25).

Alınma sözcükler

“Ma'mele, vasyet, niyet, heb, zekerya, azrayıl” gibi alınma sözcüklerin Türkçe söyleyişe uygun biçimde yazılmasında da dönem halkının Türkçe telaffuzuna dair bir gönderme yapılmış olabilir.

Vezin gereği “rahem, resem, akal, ehel” gibi alınma sözcüklerin yazımının değiştirilmesi de dönemin ilim ve edebiyat dünyasında üst seviye topluluklarına seslenme endişesi görülebilir.

Lehçe ya da ağız özellikli yazımlar

“Görerken /görüriken, yavu/yavı” biçiminde hem Eski Türkçe hem de Eski Anadolu Türkçesi söyleyişli ve yazımlı sözcüklerin varlığı, geçiş dönemini işaret ettiğinden yine çok dilli çok imlali özelliğiyle Karaman Nüshası'nı, 13. yüzyıla götürmektedir.

“Deñezler (deniz), işik (eşik), ünübüni (inüben), öyle (eyle)” gibi sözcüklerde de yine ağız özellikli bir yazım görülebilmektedir.

Türkçenin en eski sözcüklerinden olan ve günümüze kadar gelebilmiş olan ırak sözcüğünün ırağ biçiminde de ötümlleşmeye dayalı bir ses olayı görülmektedir.

Sonuç

Girişteki soruların ortaya çıkarttığı yanıtlarla oluşan tabloya göre; Yûnus Emre *Dîvânı Karaman Nüshası*, lehçe ve ağız farklılıkları gözetilerek Eski Anadolu Türkçesinin başlangıç

dönemine uygun yazı kuralları, kendine özgü yazımı yanında Uygur imla geleneği de harmanlanmış; ayrıca Eski Türkçe, Latince ve Yunancadan söz varlığı eklenmiş, birden fazla millete ve birden fazla Türk boyuna yazı ile seslenen yazanın 13. yüzyılda yaşadığı belli olan en geç 14. yüzyıl başında yazılmış çok imlalı, çok kitleli bir eserdir.

Burada iki doğrudan soru tartışma konusu oluşturmaktadır.

Karaman Nüshası nerede yazıldı?

Şiirlerinde adı geçen şehirlere ve bazı şiirlerinin Ahmet Yesevî'nin şiirlerine çok benzediği düşünüldüğünde; Yûnus Emre'nin Anadolu, Azerbaycan, İran, Irak ve Suriye sahası dışında Türkistan bölgesini gezdiği varsayılırsa çok dilli, çok imlalı ve çok kitleli Karaman Nüshası ile Yunus Emre'nin gezi alanları arasında bir örtüşme söz konusudur.

Ancak Yûnus Emre Dîvânı Karaman Nüshası'nın Karaman'da olması ve Yûnus Emre Tekkesine ait bir eser olması, Yûnus Emre'ye ve Yûnus Emre Tekkesine dair çok eski ve sayıca fazla arşiv belgesi bulunması eserin nerede yazıldığına ya da nerede muhafaza edildiğine bir yanıt olabilir.

Karaman Nüshası, müellif mi müstensih nüshası mı?

Bu sorunun yanıtı için sadece eserin yazım konusu yeterli değildir.

Burada sadece imla özellikleri bakımından değerlendirme yapıldığından büyük tabloyu görebilmek için nüshanın fiziki özellikler, yazı (hat) özellikleri, ses ve biçim bilgisi yönlerinden de ele alınması gerekecektir.

Yine eserin kâğıdının ve mürekkebinin tahlil edilerek yazım yılının ortaya çıkarılması somut ve kesin bilgiler elde etmeyi sağlayacaktır.

Dolaylı bir tartışma konusu olan; “Yûnus Emre Dîvânı nüshaları tenkitli metin yoluyla mı müstakil mi çalışılmalı”ya bu çalışma doğrudan bir yanıttır. Eğer Karaman Nüshası sadece tenkitli metin çalışmaları içinde kalsa idi, hiçbir zaman diğer nüshalarla farklılıkları ve diğer nüshalara üstünlükleri ortaya çıkarılamayacaktı.

Kaynakça

- Atalay, B. (1943). *Dîvânı lugâti't-türk* (Cilt I–III). Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ayverdi, İ. (tarih yok). İmla. *Kubbealtı lugati*. <https://lugatim.com/s/imla>, (Erişim Tarihi: 13.10.2025)
- Dilçin, C. (1983). *Yeni tarama sözlüğü*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Dinar, T. (2022). Türkçe yazılmış Arap harfli metinlerde bir imla arayışı: Çift hareke kullanımı. *Dil Araştırmaları*, 16(31), 33–41.
- Ersoy, A. (2017). Eski Anadolu Türkçesi özellikleri bulunan *Silsile-nâme* adlı eserin imla özellikleri. *International Journal Of Language Academy*, 5(8), 420–425.
- Gülsevin, G. ve Boz, E. (2022). *Eski Anadolu Türkçesi*. Gazi Kitabevi.
- İlker, A. (2021). Yunus Emre'nin üslubunda yapı taşları: “u” bağlacıyla kurulmuş ad grupları. H. Sarı, Y. Koşar (Haz.), *Yunus Emre*. İhlamur Anma ve Armağan Kitaplar Dizisi-3. C 2. 15–25
- Karahan, L. (2006). Eski Anadolu Türkçesinin kuruluşunda yazı dili–ağız ilişkisi. *Turkish Studies*, 1(1), 9–18.
- Kaşgarlı Mahmut (2020). *Divânı lugati't-türk* (Haz. A. B. Ercilasun - Z. Akkoyunlu). Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Kaşgarlı Mahmûd (2005). *Dîvânı lugâti't-türk*. Kabalcı Yayınevi.
- Korkmaz, Z. (1972). Selçuklular çağı Türkçesinin genel yapısı. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı – Belleten*, 20, 17–34.
- Korkmaz, Z. (2004). Eski Anadolu Türkçesinin Türk dili tarihindeki yeri. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı – Belleten*, 52(2), 99–105.
- Nişanyan, S. (2025). Horyad. *Nişanyan sözlük*. <https://www.nisanyansozluk.com/sözcük/hoyrat>, (Erişim Tarihi: 13.10.2025)

- Özcan, A. (2007). Paşa. *TDV İslâm Ansiklopedisi*, 34. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. 182-183
- Şemsettin Sami (1901). *Kamûs-ı Türkî*.
- TDK. (t.y.). Körük. *Etimoloji sözlüğü*. <https://www.sozluk.gov.tr>
- Timurtaş, F. K. (1976). Küçük Eski Anadolu Türkçesi grameri. *Türkiyat Mecmuası*, 18, 331–368.
- Tuğlacı, P. (1985). Terra. *Okyanus Ansiklopedik Sözlük*, 9.
- Türk Dili (2025, 21 Ağustos). *Uygur yazı geleneği: Osmanlıcaya geçiş dönemi imla özellikleri*. <https://turkdili.org/osmanlicaya-gecis-donemi-imla-ozellikleri/>
- Tulum, M. M. (2014). Cengiz Aytmatov’un ismi üzerine. *Türkiyat Mecmuası*, 24, 91–97.
- Yünus Emre (yz). (14. yy). *Yünus emre dîvânı karaman nüshası*.

Extended Summary

This article presents a comprehensive analysis of the orthographic features of the Karaman Manuscript of Yunus Emre’s Divan, situating the manuscript within the linguistic framework of Old Anatolian Turkish and the broader transition from Old Turkic to early Ottoman Turkish. Orthography (spelling), as a core component of historical linguistics, functions not merely as a mechanical writing system but as a crucial indicator of phonological, morphological, and dialectal developments. In the case of Turkish texts written in the Arabic script, orthography gains particular importance due to the structural inadequacy of this script in representing Turkish vowel harmony, consonantal distinctions, and phonetic subtleties.

Following the adoption of Islam and the Arabic alphabet, Turkish writing traditions underwent a prolonged and complex transformation. Early Anatolian Turkish texts were shaped by multiple influences, including Uyghur orthographic traditions, regional dialects of Oghuz Turkish, and the scribal conventions inherited from earlier Central Asian practices. The Karaman Manuscript of Yunus Emre’s Divan emerges as a particularly significant witness to this transitional period, as it preserves a layered orthographic system reflecting both continuity and change.

The primary aim of this study is to identify and classify the orthographic characteristics of the Karaman Manuscript through a systematic, manuscript-based examination conducted directly on the original codex, rather than microfilm or secondary reproductions. The manuscript was analyzed from beginning to end with a writing-focused methodology, allowing for the detailed documentation of vowel and consonant representations, diacritical usage, suffix attachment or separation, and non-standard spellings. These features were evaluated in relation to established descriptions of Old Anatolian Turkish, Old Uyghur orthography, and Old Turkic linguistic structures.

The findings demonstrate that the Karaman Manuscript largely conforms to the general orthographic norms of Old Anatolian Turkish. Vowel representation relies heavily on diacritical marks (ḥarakāt), while consonants are frequently written with polyvalent Arabic letters that reflect phonological ambiguity. Common challenges of the Arabic script—such as the representation of the vowels /o/, /ö/, /u/, and /ü/ with limited graphemic resources—are clearly visible. Nevertheless, the manuscript also exhibits consistent and deliberate orthographic choices, suggesting a skilled scribe with a strong command of multiple writing traditions.

One of the most distinctive aspects of the Karaman Manuscript is the substantial presence of Old Uyghur orthographic features, which sets it apart from other major Yunus Emre Divan manuscripts such as the Fatih, Nuruosmaniye, Yahya Efendi, and Bursa copies. These Uyghur-related features include the writing of /ç/ with the letter c, the representation of the velar nasal /ŋ/ as ng (nun + kaf), the frequent separation of certain suffixes, and the interchangeable use of elif and he to indicate final vowels. Such features are not marginal or sporadic; rather, they appear systematically throughout the manuscript, indicating a conscious orthographic tradition rather than scribal error.

The coexistence of Old Anatolian Turkish and Old Uyghur spelling conventions provides strong evidence that the Karaman Manuscript belongs to a period characterized by orthographic plurality and linguistic hybridity. This observation aligns with earlier scholarship on the so-called “mixed-language” or “transitional” texts of the late 13th century, a period during which multiple writing systems and linguistic norms coexisted within Anatolia due to intense cultural and migratory exchanges between Central Asia, Khwarezm, and Anatolia.

Another important contribution of this study is the identification of Old Turkic lexical items found exclusively in the Karaman Manuscript. Words such as çeg, çevürü, and körüg, which are attested in Dîwân Luğât al-Türk but absent from other Yunus Emre manuscripts and the Tarama Sözlüğü, significantly enhance the manuscript’s historical and philological value. Their presence not only reinforces the manuscript’s early dating but also suggests a closer connection to Central Asian Turkic linguistic heritage than previously recognized.

Furthermore, the manuscript exhibits pairs of lexical forms reflecting both Old Turkic and Old Anatolian Turkish usage, such as demir/demür, görerken/görürken, and yavı/yavu. The simultaneous use of these

forms within the same manuscript underscores the transitional nature of the text and points to a dynamic linguistic environment in which older and newer forms coexisted without strict standardization.

The orthographic treatment of Arabic and Persian loanwords also deserves attention. While most borrowings conform to Old Anatolian Turkish spelling conventions, numerous examples show phonetic adaptation to Turkish pronunciation, vowel insertion or deletion, consonant simplification, and occasional spelling changes motivated by poetic meter. These adaptations further illustrate the manuscript's role as a living linguistic artifact shaped by both literary aesthetics and spoken usage.

In conclusion, the orthographic evidence presented in this study strongly supports the classification of the Karaman Manuscript as one of the earliest and most original witnesses to Yunus Emre's poetic corpus, dating to the late 13th or early 14th century. Its distinctive combination of Old Anatolian Turkish norms, Old Uyghur orthographic elements, and Old Turkic vocabulary reflects a critical transitional stage in the history of Turkish as a written language. The manuscript not only deepens our understanding of Yunus Emre's linguistic world but also provides valuable insights into the formation of Anatolian Turkish literary language. For these reasons, the Karaman Manuscript occupies a unique and indispensable position in studies of historical Turkish linguistics and medieval Anatolian literature.

